

STANOWISKO
KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA

z dnia 10 marca 2011 r.

w sprawie okresowych badań lekarskich sędziów
(stosowania do sędziów art. 229 § 2 Kodeksu pracy).

I.

W kwietniu 2007 r. Krajowa Rada Sądownictwa zajęła stanowisko w sprawie okresowych badań lekarskich sędziów. Wyraziła pogląd, że badania lekarskie, o których stanowi art. 229 § 2 Kodeksu pracy (k.p.), nie mają charakteru obowiązkowego w odniesieniu do sędziów, a niepoddanie się tym badaniom nie rodzi żadnych negatywnych skutków.

II.

Zgodnie z art. 229 Kodeksu pracy, pracownik podlega okresowym badaniom lekarskim oraz dodatkowo, w przypadku niezdolności do pracy trwającej dłużej niż 30 dni, spowodowanej chorobą, pracownik podlega kontrolnym badaniom lekarskim w celu ustalenia zdolności do wykonywania pracy na dotychczasowym stanowisku (§ 2). Okresowe i kontrolne badania lekarskie przeprowadza się w miarę możliwości w godzinach pracy. Za czas niewykonywania pracy w związku z przeprowadzanymi badaniami pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia, a w razie przejazdu na te badania do innej miejscowości przysługują mu należności na pokrycie kosztów przejazdu według zasad obowiązujących przy podróżach służbowych (§ 3). Pracodawca nie może dopuścić do pracy pracownika bez aktualnego orzeczenia lekarskiego stwierdzającego brak przeciwwskazań do pracy na określonym stanowisku (§ 4). Badania, o których mowa w § 2, są przeprowadzane na koszt pracodawcy; pracodawca ponosi ponadto inne koszty profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami, niezbędnej z uwagi na warunki pracy (§ 6). Pracodawca jest obowiązany przechowywać orzeczenia wydane na podstawie badań lekarskich, o których mowa w § 2 (§ 7).

Art. 229 Kodeksu pracy reguluje kwestię obowiązkowych wstępnych, okresowych i kontrolnych badań lekarskich, zwanych badaniami profilaktycznymi. Badania te dotyczą bez wyjątku wszystkich pracowników, a w każdym razie Kodeks pracy nie przewiduje jakichkolwiek wyłączeń z obowiązkowych okresowych badań profilaktycznych w odniesieniu do określonych grup zawodowych (w szczególności do sędziów). Wyłączeń takich nie przewiduje również Prawo o ustroju sądów powszechnych.

Art. 229 Kodeksu pracy znajduje się w rozdziale VI zatytułowanym „Profilaktyczna ochrona zdrowia”, umieszczonym w Dziale Dziesiątym „Bezpieczeństwo i higiena pracy”. Okresowe profilaktyczne badania lekarskie są zatem częścią regulacji BHP. Przepisy dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy mają charakter bezwzględnie obowiązujący. Zgodnie z art. 211 Kodeksu pracy, przestrzeganie przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy jest podstawowym obowiązkiem pracownika. W szczególności pracownik jest obowiązany poddawać się wstępnym, okresowym i kontrolnym oraz innym zaleconym

badaniom lekarskim i stosować się do wskazań lekarskich (art. 211 pkt 5 k.p.). Z kolei zgodnie z art. 212 Kodeksu pracy, osoba kierująca pracownikami (na ogół osoba podejmująca za pracodawcę czynności w sprawach z zakresu prawa pracy – art. 3¹ k.p.) jest obowiązana egzekwować przestrzeganie przez pracowników przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy i zapewniać wykonanie zaleceń lekarza sprawującego opiekę zdrowotną nad pracownikami (art. 212 pkt 5 i 6 k.p.).

Pracodawca nie może dopuścić do pracy pracownika bez aktualnego orzeczenia lekarskiego stwierdzającego brak przeciwwskazań do pracy na określonym stanowisku pracy.

III.

Z punktu widzenia prawa pracy sędziowie są pracownikami (jako osoby zatrudnione na podstawie mianowania – por. art. 2 k.p.), a sąd jest pracodawcą (jako jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, zatrudniająca pracowników – por. art. 3 k.p.). Sędzia ma jednak wśród pracowników szczególny status. Stosunek służbowy sędziego jest skomplikowanym konglomeratem elementów prawa publicznego (co jest związane z powierzonym mu sprawowaniem władzy sędziowskiej) oraz prawa pracy, w tym elementów typowych dla każdego stosunku pracy. Stosunek służbowy sędziów reguluje przede wszystkim Konstytucja oraz odrębne ustawy ustrojowe (tzw. pragmatyki służbowe). W odniesieniu do sędziów sądów powszechnych jest to ustawa Prawo o ustroju sądów powszechnych, sędziów sądów administracyjnych – ustawa Prawo o ustroju sądów administracyjnych, sędziów wojskowych - Prawo o ustroju sądów wojskowych, sędziów Sądu Najwyższego - ustawa o Sądzie Najwyższym. Pragmatyki służbowe nie regulują jednak wszystkich elementów składających się na „pracowniczą” stronę stosunku służbowego sędziego.

Zgodnie z art. 5 Kodeksu pracy, jeżeli stosunek pracy określonej kategorii pracowników regulują przepisy szczególne, przepisy Kodeksu stosuje się w zakresie nieuregulowanym tymi przepisami. Kwestii badań profilaktycznych (okresowych badań lekarskich) w żadnym stopniu nie regulują wymienione ustawy o ustroju sądów. Oznacza to, że w stosunku do sędziów - na podstawie art. 5 k.p. - zastosowanie mają przepisy art. 229 § 2, 3, 4, 6 i 7 k.p. oraz przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 228 § 8 k.p., to jest rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 30 maja 1996 r. w sprawie przeprowadzania badań lekarskich pracowników, zakresu profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami oraz orzeczeń lekarskich wydawanych do celów przewidzianych w Kodeksie pracy (Dz.U. Nr 69, poz. 332 ze zm.).

Badania profilaktyczne, o jakich mowa w art. 229 § 2 k.p., nie mają na celu stwierdzenia zdolności lub niezdolności do pełnienia obowiązków sędziego. To może stwierdzić jedynie lekarz orzecznik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w trybie art. 70 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych. Okresowe badania profilaktyczne mają na celu sprawdzenie zdolności sędziego do pracy w określonym środowisku pracy, w szczególności pracy biurowej, przy komputerze, wymagającej zwiększonego wysiłku psychicznego i intelektualnego, związanej z dużą odpowiedzialnością, podejmowaniem decyzji i narażeniem na stres.

Prawo o ustroju sądów powszechnych (u.s.p.) nie zawiera pełnego i wyczerpującego uregulowania kwestii badań lekarskich sędziów. W odniesieniu do sędziów ustawa ta (traktowana jako pragmatyka służbowa w rozumieniu art. 5 k.p. – czyli ustawa regulująca stosunki służbowe sędziów) jedynie w odniesieniu do kilku specyficznych sytuacji (np. art. 57 § 1, art. 70 § 1, art. 94b § 1, art. 94c § 4 u.s.p.) odnosi się do badań lekarskich sędziów (lub kandydatów na sędziów).

W świetle treści art. 229 § 2 k.p. trudno byłoby przyjąć, że sędzia - od chwili powołania na urząd sędziego do chwili przejścia w stan spoczynku (jeżeli nie dozna uszczerbku na zdrowiu z powodu wypadku przy pracy albo nie stanie się trwale niezdolny do pełnienia obowiązków sędziego z powodu choroby lub utraty sił) - nie ma obowiązku poddać się okresowym profilaktycznym badaniom lekarskim, choć taki ustawowy obowiązek mają wszyscy pozostali pracownicy.

IV.

Brak uregulowania w Prawie o ustroju sądów powszechnych kwestii okresowych profilaktycznych badań lekarskich sędziów przemawia za przyjęciem, że stosuje się do nich art. 229 § 2 k.p. w związku z art. 5 k.p., co oznacza, że okresowe badania lekarskie mają charakter obowiązkowy w odniesieniu do sędziów.

Skierowanie sędziego na okresowe profilaktyczne badania lekarskie nie może być traktowane jako ingerencja w niezawisłość sędziego. Orzeczenie lekarza przeprowadzającego takie badanie o ewentualnej niezdolności sędziego do pracy na stanowisku sędziego nie może spowodować odsunięcia sędziego od pełnienia obowiązków służbowych. Może natomiast skłonić kolegium sądu do podjęcia decyzji o skierowaniu sędziego na badanie przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w trybie art. 70 Prawa o ustroju sądów powszechnych.

Skierowanie sędziego na okresowe profilaktyczne badania lekarskie jest obowiązkiem prezesa sądu (art. 212 pkt 5 k.p. w związku z art. 3¹ k.p.). Niedopełnienie takiego obowiązku przez „zwykłego” pracodawcę może rodzić w skrajnych przypadkach odpowiedzialność z art. 283 § 1 k.p. (z tytułu wykroczenia przeciwko prawom pracownika). Ponieważ prezesi sądów są jednocześnie sędziami, i są w związku z tym objęci immunitetem materialnym, nie podlegają odpowiedzialności za wykroczenia, ale mogą podlegać odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Sędzia, który - mimo skierowania go na badanie - nie poddał się obowiązkowym profilaktycznym badaniom lekarskim, może również, w skrajnych przypadkach, ponieść odpowiedzialność dyscyplinarną. Pracodawca (działający w imieniu pracodawcy prezes sądu) nie ma w stosunku do sędziego typowych dla prawa pracy instrumentów, które mogłyby wymusić poddanie się sędziego okresowym profilaktycznym badaniom lekarskim (nie może nie dopuścić go do pracy z tego powodu, zawiesić w czynnościach, ukarać w jakikolwiek sposób, zwolnić dyscyplinarnie itd.). Możliwe jest jedynie wszczęcie w stosunku do sędziego postępowania dyscyplinarnego z powodu odmowy (zaniechania) poddania się badaniom lekarskim. Odmowa poddania się okresowym profilaktycznym badaniom lekarskim może być bowiem uznana, pod pewnymi warunkami, za przewinienie służbowe albo za oczywistą i rażącą obrazę przepisów prawa (art. 107 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych).

Decyzja o ewentualnym wszczęciu postępowania dyscyplinarnego w stosunku do sędziego należy w każdym indywidualnym przypadku do odpowiednich organów.

W razie uporczywego uchylania się od obowiązku poddania się okresowym badaniom lekarskim, i istniejących poważnych wątpliwości co do stanu zdrowia sędziego, kolegium sądu może skierować sędziego na badania w trybie art. 70 Prawa o ustroju sądów powszechnych przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w kierunku stwierdzenia trwałej niezdolności sędziego do sprawowania urzędu z powodu choroby lub utraty sił.

Okresowe badania lekarskie są przeprowadzane przede wszystkim w interesie pracownika (służą profilaktycznej ochronie jego zdrowia). W przypadku sędziego są również przeprowadzane w interesie społecznym (publicznym). Zaniedbanie profilaktyki może spowodować rozwój różnych chorób, które uniemożliwią sędziemu wypełnianie jego obowiązków (pełnienie urzędu sędziego), co może się wiązać z niezdolnością do pracy (trwającą nawet rok), w czasie której sędzia otrzymuje pełne wynagrodzenie, z koniecznością udzielenia mu płatnego urlopu dla poratowania zdrowia, a nawet z przeniesieniem w stan spoczynku ze względu na stan zdrowia (z powodu choroby lub utraty sił). W każdym z tych przypadków świadczenia są płacone sędziemu z budżetu Państwa. Społeczeństwo ma prawo do sędziów zdrowych i w pełni sił (fizycznych, umysłowych, intelektualnych i psychicznych).

Jednak podstawowym instrumentem dbania o zdrowie sędziów powinno być zachęcanie ich do poddawania się profilaktycznym okresowym badaniom lekarskim - dla ich własnego dobra.

V.

Z powyższych przyczyn Krajowa Rada Sądownictwa zajmuje następujące stanowisko:

Okresowe profilaktyczne badania lekarskie, o których stanowi art. 229 § 2 Kodeksu pracy, mają charakter obowiązkowy także w odniesieniu do sędziów (art. 5 k.p.). Niepoddanie się tym badaniom może rodzić odpowiedzialność dyscyplinarną (w stosunku do sędziów sądów powszechnych - na podstawie art. 107 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych). W razie uporczywego uchylania się od obowiązku poddania się okresowym profilaktycznym badaniom lekarskim, i istniejących poważnych wątpliwości co do stanu zdrowia sędziego, kolegium sądu może skierować sędziego na badania przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w trybie art. 70 Prawa o ustroju sądów powszechnych.